

Рецензия от доц. Марина Райчинова

за дисертационен труд за присъждане на научно-образователната степен „доктор“ със заглавие :

„МУЛТИМЕДИЯТА В ПРОСТРАНСТВОТО НА ТЕАТЪРА – ПРЕСЕЧНА ТОЧКА НА ИЗКУСТВОТО И ТЕХНОЛОГИИТЕ“

на докторант Бояна Любомирова Бъчварова

с научен ръководител: проф. д-р Чайка Петрушева

Област на висше образование: 8. Изкуства, Професионално направление: 8.4.

Театрално и филмово изкуство

Научна специалност: Сценография

Дисертационния труд на докторант Бояна Бъчварова разглежда актуални въпроси на съвременната театрална практика и теория, а именно как съвременните технологии въздействат на театралното пространство и го модифицират, като същевременно разширяват и задават нови дефиниции на параметрите и характера на комуникацията между спектакъл и публика.

Авторката изследва театралното пространство, изхождайки от хипотезата, че театралното пространство е определящо за изграждането на модел на общуване между представлението и неговата публика. Анализирайки характеристиките и функциите на дигиталните технологии тя разглежда тази обвързаност в контекста на развиващият се дигитален свят и новите типове медиативност. Основната цел на изследването е дефинирането и изясняването на комуникативните модели, наложени от навлизането на новите технологии в театъра и анализирането на причините за възникването на нови, нетипични за традиционния театър отношения между публиката и произведението – как и защо зрителят се превръща от пасивен наблюдател в пряк участник в театралното действие?

Докторант Бъчварова използва интердисциплинарен подход, като основният методологически инструмент на изследването се базира на задълбоченото проучване на теоретични трудове в широк обхват от области: театрознание,

изкуствознание, медиазнание и философия. Използваната библиография е богата и респектираща, като докторантката се позовава на автори като като Валтер Бенямин, Патрик Павис, Арнолд Аронсон, Филип Аусландер, Грег Гисекам, Ханс Леман, Алан Капроу, Майкъл Кърби, Мишел Фуко, Ханс Тийс-Леман, Памела Хауърд, Стив Диксън, Джейн Гудол.

Трудът е добре структуриран и съдържа: увод, четири глави: Първа глава: „Театралното пространство и Интермедийната сцена – теоретични основи“, Втора глава: „Дигиталният пърформанс – пресечна точка на изкуството и технологиите“, Трета глава: „Функции на дигиталните технологии в театралното пространство“, Четвърта глава: „Пространствата на дигиталния театър“, Заключение и библиография.

Докторантката си поставя няколко задачи, чрез които да стигне до необходимите за целта на изследването изводи:

1. Изследване на ярки и новаторски примери от театралната практика, при които мултимедията и средствата на новите технологии имат функции на структуроопределящ компонент в спектакъла с основен фокус върху дигиталния театър.
2. Анализ на функциите на новите технологии и техните взаимоотношения с другите компоненти на театъра – драматургия, сценография, актьорска игра. Докторантката прави опит да обясни механизма, чрез който езика на мултимедията взаимодейства с езика на различните типове пространство в театралното представление.
3. Историко-теоретичен анализ на дигиталния театър като форма в изкуството, обособена при пресичането на технологиите и театралното изкуство.
4. Сравнителен анализ на различните видове пространства, възникващи в практиката на дигиталния театър и детерминирани от различните типове използвани технологии – виртуални пространства, смесени пространства, телематични пространства, site-specific и locative пространства, киберпространства и он-лайн театър.

Първата въвеждаща глава на труда, „Театралното пространство и Интермедийната сцена“, е разделена на две части, които очертават теоретичните параметри на изследването. В първата част докторант Бъчварова дефинира понятието „пространство“ и разглежда множеството измерения, които пространството притежава в театъра. Тя дефинира различните типове пространство на представлението, като прави референции към развитието на ключови концепции през историята на театъра на XX и XXIV.

Във втората част на първа глава авторката дефинира основни понятия на дигиталния театър, като „мултимедия“ и „интерактивност“. Бъчварова разширява границите на познанието за тези понятия, като ги разглежда в широк естетико – исторически диапазон.

Във втора глава „Дигиталният перформанс – пресечна точка на театъра и технологиите“ докторант Бъчварова проследява подробно историческия контекст довел до възникването на дигиталния театър. Фокусът тук е поставен върху развитието и промените във визуалния език на театъра на XXв., като са разгледани ключови новаторски концепции и практики, обхващащи възгледите на Адолф Аппи, Едуард Гордън Крейг, Рихард Вагнер, движенията на футуризма, конструктивизма и Баухаус, Епичния театър на Пискатор и Брехт, Йозеф Свобода и „Латерна Магика“, Театъра на средата (Environmental Theatre), Елизабет Леком и „Уустър груп“, Жорж Коатес, Робърт Уилсън, Ромео Кастелучи и др.

Бъчварова ясно очертава и повратните събития в развитието на технологиите, които създават предпоставките за развитието на новите естетически концепции и практики в театъра на XX и XXIV.

Поставен е акцент върху проследяването на процеса на навлизането на средства от кинематографа в театралната практика и произтичащите от това промени в естетически, структурен и технически план.

Бояна Бъчварова разглежда широк спектър от понятия: пространство, сценично, драматургично и виртуално пространство, киберпространство, времепространство, хетеротипия, мултимедийно пространство и виртуален прозорец, интерактивност, хипермедийност, интермедийна сцена, трансмедия, дигитален театър.

В желанието си да проследи еволюцията на театралните изразни средства и да потърси корените на съвременните процеси в развитието на визуалния театрален език докторантката не винаги намира точния баланс и понякога се занимава с

автори и течения, които са в периферията на обекта на изследването. Такива са обзорните представяния на идеите на Рихард Вагнер за „ тоталното произведение на изкуството“, идеите и търсенията на Баухаус и по-специално на Оскар Шлемер, филмите на Жорж Мелиес. Разбираемо е че при изследването на една толкова нова и малко позната територия в изкуството, като дигиталния театър, докторант Бъчварова се обръща за подкрепа на тезите си към историята, където обичайно за подобно изследване се търсят опорни точки в доказани във времето модели и конвенции. За съжаление често дадените примери остават само историческа препратка, и не довеждат до категорични изводи в подкрепа на основните тези на изследването. В същото време са пропуснати автори като Питър Грийнауей, Хайнер Гьобелс, Робер Льопаж, чиито творчески търсения директно попадат в избраната тема.

В трета глава „ Функции на дигиталните технологии в театралното пространство“ . докторант Бъчварова разглежда влиянието на дигиталните медии върху различните компоненти на спектакъла и промените, които тези компоненти претърпяват във взаимодействието си с дигиталните изразни средства. Драматургичния текст, сценографията, актьорското присъствие са разгледани в контекста на взаимодействието си с новите технологии.

В четвърта глава „Пространствата на дигиталния театър“ докторантката разглежда перцептивните и комуникативни аспекти на дигиталния театър и изследва новите видове пърформативна реалност като: виртуална реалност, обогатена реалност, смесена реалност, телематичното пространство, киберпространство, киберпърформанс, Locative Media пърформанс, Site-specific, VR, AR, MR, MOO и MUD, UpStage.

Трудът прави функционален анализ на влиянието и взаимодействието между отделните компоненти на дигиталния театър, като изследва новите типове пърформативни пространствата, които той създава.

Предложената от авторката класификация на пространствата в дигиталния театър се основава на анализа на типа използвана технология и на механизмите и каналите, чрез които се осъществява комуникацията между произведение и публика. Бъчварова концентрира изследването изключително върху перцепцията на публиката и новия тип отношения, които възникват между публика и пърформанс.

Дисертационният труд на докторант Бояна Бъчварова има приносен характер за развитието на съвременното българско театрознание, тъй като предлага задълбочено изследване в една много актуална нова област на развитие на театралните средства. Дисертационният труд обхваща, систематизира и анализира широк спектър от най-съществените теории, свързани с дигиталния театър и неговите изразни средства, като се базира на теоретични източници от авторитетни изследователи. Представени и анализирани са някои от най-ярките примери в съвременното театрално изкуство, където дигиталните медии играят съществена структуроизграждаща роля в концепцията и естетическата тъкан на спектакъла.

При една последваща публикация бих препоръчала да се разшири и задълбочи изследването на визуалните и медиативни аспекти на формите на дигиталния перформанс и дигиталния театър, като се обърне по – голямо внимание на ролята на фундаменталните принципи на визуалното възприятие. В проследването на промените в пространството на спектакъла, които в развитието на театралната практика на ХХв. подготвят появата на дигиталния театър би могла да се разшири частта, отнасяща се до творчеството на Йозеф Свобода, както и на подготвящия появата му чехски авангард от 30те години. Частта от трета глава, отнасяща се до отношението между сценография, мултимедия и дигитални технологии би следвало да бъде разширена и задълбочена, като се използва анализ, базиран на инструментите на психологията на визуалното възприятие.

Въпреки тези препоръки считам, че дисертационният труд на Бояна Бъчварова има приносен характер. Практиката и теорията на дигиталния театър все още представляват малко позната, нова територия и изследването на Бъчварова би било полезно както в обучението на студенти, така и на професионалисти в областта на сценографията, режисурата, театрознанието.

Всичко това ми дава основания да подкрепя присъждането на научно-образователната степен „Доктор“ на Бояна Бъчварова.

Гласувам с ДА.

Доц. Марина Райчинова